

Stenvender (*Arenaria interpres*) paa Bondeholm 2. Juni 1943. Forf. fot.

Fuglelivet paa de sydfynske Holme.

Af ARTHUR CHRISTIANSEN.

Farvandet mellem Sydfyns Kyst og de store Øer Ærø og Langeland er for Størstedelen et lavvandet Indhav med et betydeligt Antal større og mindre Holme, omgivet af Grunde og tildels ubeboede. Ser man paa et topografisk Kort over det sydfynske Øhav, faar man Indtryk af, at der maa være glimrende Rastpladser og Ynglepladser for Strandfugle. Denne Tanke har R. JUL. OLSEN formentlig haft, da han i Efteraaret 1906 fik Ideen til, og i Foraaret 1907 gennemførte, sin ornitologiske Undersøelsesrejse til de sydfynske Øer (jf. R. JUL. OLSEN 1912, p. 1).

I de 35 Aar, der er forløbet siden denne Rejse, har de sydfynske Smaaholme tilsyneladende ikke været ornitologisk undersøgt; i hvert Fald har jeg intet kunnet finde derom i dansk ornitologisk Litteratur, naar undtages hos ACHTON FRIIS (1928, **III**, p. 460 & ff.), hvor JOHANNES LARSEN bringer Fuglelister fra nogle af de samme Holme, dog tildels fra andre Aarstider.

I Foraaret 1942 fik jeg imidlertid Lejlighed til at besøge en Del af disse Holme og skal derfor meddele mine Iagttagelser. Jeg gjorde Turen i egen Baad og medbragte Lejrgrejer.

Dels foraarsaget af Vejrforholdene, dels fordi jeg ikke havde medbragt R. JUL. OLSENS ovennævnte Artikel, kom jeg kun til at besøge 11 af de samme Holme, som i sin Tid Olsen besøgte. Til Gengæld fik jeg undersøgt enkelte andre, som daarligt Vejr havde forhindret Olsen i at komme i Land paa. I den følgende Oversigt over Fuglelivet tager jeg først de Holme, som er besøgt af os begge, og under hver af disse Holme nævnes for Sammenligningens Skyld først de Arter, som vi begge har iagttaget, idet Olsens Iagttagelse sættes i Parantes; dernæst de Arter, som kun jeg bemærkede; tilsidst i Parantes Arter, som kun blev set af Olsen.

Landskabelig Beskrivelse af de enkelte Holme maa jeg af Pladshensyn se bort fra og nøjes med at henvise særligt interesserede til R. JUL. OLSENS topografiske og botaniske Meddelelser i ovennævnte udførlige Artikel, som ogsaa bringer flere Specialkort. Yderligere Oplysning af Betydning for Forstaaelsen af Fuglenes Fordeling findes hos ACHTON FRIIS (1928).

Paa Grund af Smaaholmenes kollektive og delvis usikre Ejendomsforhold opgav jeg paa Forhaand at fremskaffe Landgangstilladelse i hvert enkelt Tilfælde — i Forventning om at modtage denne efterhaanden fra Sted til Sted, hvilket ogsaa viste sig at gaa fortrinligt, og hvorfor jeg bringer Holmenes Ejere min Tak.

Jeg var startet fra Nordfyn, idet jeg var sejlet øst om Fyn, gennem Storebælt. Efter Undersøgelsen af Holmene fortsatte jeg op gennem Lillebælt tilbage til Nordfyn, og det blev saaledes til en Tur helt rundt om Fyn. Som en Prøve paa, hvilke Fugle der kan træffes i de fynske Farvande paa denne Aars-tid, skal jeg til Slut give en kort Beskrivelse af selve Sej-ladsen. — At Turen tog 16 Dage ialt skyldes dels det overvejende daarlige Vejr og dels den fladbundede Baad, som ikke kunde krydse, knapt nok holde Kurs i Sidevind. Den var ikke god paa de aabne Strækninger, men dens flade Bund en absolut Fordel i det stærkt grundede Farvand mellem de syd-fynske Holme, hvor en Kølbaad vilde have været henvist til store Omveje ad Sejlløbene.

1. De 11 Holme, som ogsaa R. Jul. Olsen besøgte 1907.

Grensholm. Stormmaage: ca. 25 Par (nogle); Dværgterne: 1 (faa Par); Strandskade: 1 (3); Stenvender: 3 (4 Par); Rødben: 2 Par (10—12); Ryle: 3 paa Træk (6—7 paa Træk); Toppet Skallesluger: 1 ♂ + 3 ♀♀ (1).

3 Havterner, 1 Par Gravænder, 1 Mudderklire.

(R. J. O. desuden: 1 Par Præstekraver, 4 Graaandriker, nogle Lærker.)

Vogterholm. Stormmaage: ca. 100 Par (ret stort Antal); Havterne: 5—6 Par (nogenlunde hyppig); Dværgterne: 3—4 Par (3—4 Par); Viber: mange Par (enkelte Par); Strandskade: 1 Par (2 Par); Rødben: 1 Par ($\frac{1}{2}$ Snes Par); Lærke: nogle Par (ikke ringe Antal).

Hættemaage: Koloni paa ca. 25 Par; Stenvender: 2 Par; Toppet Skallesluger: enkelte ♀♀; Stær: ca. 50 søgende Føde, antagelig hjemmehørende paa Strynø.¹⁾

(R. J. O. desuden: Fjordterne: nogle ynglende, men i langt ringere Tal end Havterner; adskillige Præstekraver; nogle Sølvmaager i Holmens Nærhed, næppe ynglende; Brushane: 7—8 legende ♂♂, ingen ♀♀.)

Bondeholm. Stormmaage: ca. 10 Par (ringe Antal); Havterne: nogle Par (ringe Antal); Stenvender: 1 Par (1 Par); Præstekrave: 1 Par (enkelte); Lærke: 1 à 2 Par (nogle faa).

2 Par Dværgterner, 1 Par Rødben, 1 Gul Vipstjert.

(R. J. O. desuden: 3 Strandskader, og de samme 7—8 Brushaner, som kort forinden var set paa Vogterholmen.)

Bredholm. Stormmaage: ca. 200 Par (mange); Hættemaage: faa Par spredt over Holmens Indre (mange; Koloni paa ca. 50 Par paa Holmens vestlige Del); Havterne: nogle Par (mange); Dværgterne: mindst 1 Par, maaske flere (anseeligt Antal); Stenvender: mindst 2 Par (mindst 10 Par); Rød-

¹⁾ 29.—31. Maj 1943 fandt jeg paa Vogterholm bl. a. en Koloni af Fjordterne paa 49 Reder (ca. 90% med 3 Æg, 10% med 2 Æg, 1 Rede med 3 Dununger; meget tidligt!). Af Havterne: 2 Kolonier paa 13 og 10 Reder, flest m. 2 Æg, enkelte m. 1 Æg, 1 m. 3 Æg. Af Dværgterne: Koloni paa 7 Reder (3×3, 3×2, 1×1 Æg). Desuden Stormmaage: ca. 200 Par, Hættemaage: ca. 50 Par. — Dette viser en betydelig Forskel mellem disse to Somre paa Vogterholmen.

ben: 6—7 Par (talrig); Strandskade: ca. 15 Par (1 Par hist og her); Brushane: 3 ♂♂ + 2 ♀♀ (talrig); Præstekrave: mindst 2 Par (mange); Ryle: 4 paa Træk (en Del, uden Tvivl ynglende); Lærker: en Del Par (mange).

2 Par Gravvænder, ca. 10 Par Viber, en Del Par Engpibere, enkelte Mudderklirer, 2 Rødbrun Kobbersneppe søgende Føde ved Kysten, 2 Skarve paa Bundgarnspæle vest for Øen, 1 Knortegaas græssende inde paa Øen.

(R. J. O. desuden: mange Fjordterner og mange Gule Vipstjerter.)

Boddiken. Stormmaage: 1 Par (en Snes).

2 Par Havterner, 1 Par Fjordterner, 1 syngende Lærke.

(R. J. O. desuden: 1 Par Stenvendere, 8—10 unge Sølvmaager.)

Græsholm. Stormmaage: faa Par (en Del).

1 Par Havterner; 1 Knortegaas, skudt, ilanddrevet paa Østsiden.

(R. J. O. desuden: Enkelte Præstekraver, nogle Rødben, en halv Snes unge Sølvmaager.)

Lille Egholm. Stormmaage: ca. 20 Par (mange); Stenvender: 3 (mindst 2 Par); Rødben: 1 à 2 Par (mange); Toppet Skallesluger: 5 ved Kysten (6).

Enkelte Par Hættemaager, 1 Par Viber, 1 Par Engpibere.

(R. J. O. desuden: en Del Havterner, maaske nogle Fjordterner, adskillige Dværgterner og Præstekraver, adskillige Brushøns af begge Køn, 2—3 Par Strandskader, 1 Par Gul Vipstjert, 1 Par Digesmutter, nogle Lærker.)

Store Egholm. Stormmaage: ca. 300 Par (talrigst af de større Fugle); Hættemaage: Koloni paa 20—30 Par ved en af Dammene (enkelte); Havterne: 7—8 Par (spredt, ikke i betydeligt Antal); Dværgterne: 2—3 Par (ret alm.); Strandskade: ca. 20 Par (stort Antal, 25 Par²); Rødben: ca. 10 Par (mange); Vibe: ca. 25 Par (mange); Brushane: 1 ♂ (mange af begge Køn); Præstekrave: ca. 5 Par (stort Antal); Klyde: 1 hørtes (1 Par, Rede med 4 Æg); Ryle: 1 à 2 Par, samt Flok paa ca. 40 ved Nordkysten (ret hyppig, utvivlsomt ynglende);

Gravand: ca. 20 Par (1 Par); Lærke: en Del Par (stort Antal); Gul Vipstjert: 1 Par (stort Antal); Landsvale: flere jagende (en Del, ynglende i Husruin).

Mindst 1 Par Stenvendere, 1 Par Skeænder; Graaand saas ikke, men iflg. Opsynsmanden findes 2 Reder, af hvilke den ene med Æggeskaller efter Udklækning forevist mig; en Del Par Toppet Skallesluger ved Kysterne; faa Par Sølvmaager; gamle og unge Svartbage hist og her paa Bundgarnspælene i Øens Nærhed; nogle Par Engpibere.

(R. J. O. desuden: Fjordterne, spredt ynglende; 1 Par Digesmutter; et betydeligt Antal Digesvaler, ynglende i Jorddiger.)

Hjelmshoved. Vibe: 5—6 Par (faa Par); Rødben: ca. 5 Par (faa Par); Præstekrave: 1 Par (nogle); Lærke: nogle Par (nogle).

Enkelte Par Havterner, 1 Par Dværgterner; ca. 30 Par Stormmaager, 4 Par Klyder, 2 Reder à 3 Æg fandtes; 2—3 Par Strandskader; 1 Par Gravænder; 1 Par Toppet Skallesluger; 1 Gul Vipstjert; nogle jagende Landsvaler.

(R. J. O. desuden: 1 Graakrage, søgende Føde.)

Græsholm v. Hjortø. Stormmaage: ca. 70 Par (nogle); Rødben: 1 Par (5—6 Par); Stenvender: 1 Par (1); Præstekrave: 3 Par (adskillige).

Havterne: en Koloni paa mindst 30 Par; nogle Par Toppet Skallesluger flyver omkring Holmen; 1 Engpiber; enkelte Hættemaager passerer; i strandet Tang nord for Holmen 1 Par Skeænder, 3 Knortegæs og 1 ung Sølvmaage; 5 Pibeænder letter vest for Holmen; ca. 50 Knortegæs ligger paa Vandet ca. $\frac{1}{2}$ km mod Nordvest.

(R. J. O. desuden: 4—5 Par Dværgterner, 2 Par Strandskader.)

Flæskholm. Stormmaage: ca. 50 Par (nogle); Havterne: ca. 30 Par (3, næppe ynglende); Præstekrave: 2 Par (nogle).

3 Stenvendere, adskillige Par Gravænder omkring Øen, Toppet Skallesluger høres i Nærheden, 2 Pibeænder flyver forbi, ca. 40 Knortegæs paa Grunden nord for Øen.

(R. J. O. desuden: 4 Par Dværgterner, nogle Hætte-

maager, nogle faa Rødben, 2 Par Strandskader, 1 Par Lærker.)

Naar man skal sammenligne Fuglelivet før og nu paa disse Holme, der ligger saa nær hverandre og er saa forholdsvis ens i Naturforhold, saa er det klart, at indbyrdes Forskydninger ikke kan have Betydning for Helheden. Men tages alle 11 Holme under eet, og sammenholdes deres Fugleliv i 1907 med det nuværende, viser der sig visse Forandringer. Nogle Arter har haft Tilbagegang, andre Fremgang, medens en Del, saa vidt det kan bedømmes, har holdt sig konstant, bortset fra mulige Svingninger i de mellemliggende Aar.

Følgende Arter har haft Tilbagegang:

Mest maaske Rødbenen, hvis Tilbagegang er i hvert Fald som 5 til 1. Nogen lokal Aarsag hertil kan jeg ikke se, men de sidste Aars kolde Foraar har utvivlsomt Hovedskylden. Ogsaa Brushanen har ret stor Tilbagegang, hvilket dog nok kunde ventes. Strandskade og Præstekrave er øjensynlig aftaget en Del. Det samme gælder Dværgternen, Fjordternen og, maaske i knap saa høj Grad, Rylen. — Det ser ud til, at Gul Vipstjert er aftaget betydeligt paa Bredholm og Store Egholm. Et Antal Digesvaler, ynglende sidstnævnte Sted 1907, saa jeg 1942 ikke noget til.

Følgende Arter viser Fremgang:

Gravanden: tiltaget overalt; eksempelvis er der paa Store Egholm nu ca. 20 Par mod i 1907 kun 1 Par. Som bekendt er denne Art taget stærkt til over hele Landet siden Totalfredningen. Viben: især paa Bredholm, hvor der findes ca. 10 Par nu mod ingen i 1907, og paa Vogterholm, hvor der er mange Par nu mod enkelte 1907. Bredholm er en udmærket Yngleplads for Viben; dens Fraværelse i 1907 kan sikkert ikke sættes i Forbindelse med Hættemaagekolonierne; Vogterholm viser det omvendte Tilfælde: ca. 25 Par Hættemaager nu mod ingen da. Klyden: 4 nye Par paa Hjelmshoved; maaske kun en periodisk Tilvækst. Klyden er jo ingen særlig stedfast Fugl. — En nytilkommen Art er Skarven; vel fødesøgende Fugle fra Tranekær. Man ser dem jævnlige paa Bundgarnspælene mellem Øerne.

Følgende Arter har stort set holdt samme Antal:

Stormmaagen: den ruger nu som da paa alle Holme (dog tilsyneladende ikke paa Hjelmshoved 1907). Dens Æg samles sikkert lige saa grundigt nu som dengang. Hættemaagen: de temmelig store Svingninger i Antal og Ynglesteder er uden generel Betydning, naar Artens Tendens til Omkringflytning tages i Betragtning. Stenvenderen: lidt Fremgang kan spores ved Jævnføring af de enkelte Holme (f. Eks. Vogterholm 2 Par og Flæskholm 3, hvor ingen bemærkedes 1907. Paa Bredholm til Gengæld 10 Par i 1907 mod 2 nu). Som Helhed er Variationen ubetydelig, og Aarstiden for mit Besøg er en lille Smule for tidligt til, at Parrene kan regnes for helt stedfaste paa de Holme, hvor de holdt til. Havternen er aftaget eller forsvundet paa enkelte Holme, men tiltaget paa andre. Lærke og Engpiber synes tilstede i samme Antal.

2. De øvrige af mig besøgte Øer og Holme.

Vresen. 200—300 Par Stormmaager; enkelte Par Sølvmaager; nogle Par Strandskader og Havterner; en Graaand fløj op fra Rede med 10 Æg paa den nordlige Del af Øen; syd for Huset laa en frisk, død Blishøne paa Græsset; smaa Flokke af Toppet Skallesluger fløj langs Kysterne; Landsvaler saas jagende af og til; langt ude øst for Øen laa ca. 1000 Ederfugle. Da Stormen var paa sit højeste, kom nogle Hundrede af dem dels flyvende, dels svømmende ind i Læ af Øen, dog ingen nærmere end ca. 100 m. Ogsaa en lille Flok Sortænder nærmede sig; nogen Tid laa en gammel ♂ sammen med en ung Ederfugl-♀ tæt ved Nordvest-Hjørnet.

Vensholm. 8. Maj: 600—700 Par Stormmaager; 15—20 Par Hav- og Fjordterner; 3—4 Par Strandskader; enkelte Par Præstekraver.

Nogle omstrefjende Hættemaager; paa Sandrevler vest og nord for Øen nogle faa Ryler og Storspover, 1 Strandhjejle, 1 Rødbrun Kobbersneppe; 6 Knortegæs kom og lagde sig mellem de nordligste Grunde. — 9. Maj: 2 Klyder fløj mod syd mellem Øen og Kysten; en Stork fløj mod vest; en Smaaspove og en Rødben hørtes. — 10. Maj: en Skarv fløj mod syd vest for Øen; Digesvaler saas jagende; Dværgterner af og til forbi (ikke ynglende); en Graaand fløj op fra Rede med 7 Æg midt imellem Stormmaagerederne.

Halmø. 300—400 Par Stormmaager; ca. 20 Par Hættemaager i Koloni paa Vestenden; 3—4 Par Fjordterne; ofte inde i Kornmarkerne; enkelte Havterne fiskende langs Kysterne; 1 Par Dværgterne ved Østkysten; 10—15 Par Strandskader; ca. 10 Par Viber; 2 Par Rødben; 1 Præstekrave og 1 Stenvender paa Sydøst Kysten; 1 Mudderklire og enkelte Ryler (ikke ynglende) paa Kysterne; 2 Par Gravænder; af Graaand saas 6 ♂♂ + 3 ♀♀; 6—8 Par Toppet Skallesluger og en Flok paa 15—20 Stkr.; 7 Pibeænder i Bugten ved Vestenden; Flokke paa 20-30-40 Knortegæs nord for Øen; en Del Par Lærker; omstrefjende Smaaaflokke af Stære (ynglende); Graaspurve ved Gaarden, og fritsidende Reder i Hegn mellem Markerne; 1 Par Digesmutter; 1 Bynkefugl og 1 Hvid Vipstjert (1 Par af hver?); jagende Landsvaler.

Strynø Kalv. Kort Besøg paa Vestsiden. Faa Par Stormmaager; 1 Par Dværgterne; mange Par Viber; en lille Flok Stære; 1 Strandskade og 4 Ryler paa Stranden; en Graaand-♀ paa Vandet lidt udenfor.

Birkholm. Nordspidsen: 6 Stenvendere; 4 Rødben; 2 Par Dværgterne; flere Par Havterne. Langs Syd- og Vestkysten: Stormmaager, Strandskader, Rødben, Viber, Toppet Skalleslugere, Lærker.

Odden. Ca. 100 Par Stormmaager; ca. 15 Par Hættemaager; enkelte Par Havterne; 2 Par Præstekraver; 2 Par Strandskader; 2 Par Rødben; 4 Par Viber; 1 Par Sølvmaager; faa Par Lærker.

Mejlholm. Ca. 150 Par Stormmaager; enkelte Par Hættemaager; 1 Par Strandskader; 1 à 2 Par Rødben; 1 Par Præstekraver; 2 Par Viber; 3 Par Gravænder; enkelte Par Havterne; 1 Dværgterne; 1 Gul Vipstjert, 1 Ryle.

2 Splitterne og 1 Sandterne flyver over Holmen.

Hjortø. Langs Nordkysten og i Land to Gange. Faa Par Stormmaager; enkelte Hættemaager og Havterne paa Stenene i Vandet; 2 Par Dværgterne; 1 Strandskade; 1 Par Gravænder; 1 Par Graaænder; 1 Par Skeænder; 2 Par Toppet Skallesluger; mange Lærker; mange Viber og Stære; enkelte Land- og Digesvaler.

Drejø. Kort Landgang paa Nordøstkysten. Stormmaage, Hættemaage, Havterne, Dværgterne, Gravand, Strandskade, Præstekrave, Vibe, Digesmutte, Stær, Landsvale.

Aarø Kalv. Paa Grund af oprækkende Storm blev der ikke Tid til et udtømmende Besøg, men følgende Arter iagttoges (ordnet nogenlunde efter Talrighed): Stormmaage, Hættemaage, Sølvmaage, Havterne (og enkelte Fjordterner), Rødben, Strandskade, Vibe, Præstekrave, Gravand, Toppet Skallesluger, 4 Stenvendere (2 Par?). Desuden mange Lærker og Engpibere. Ved en lille Dam paa „Kalven“s nordlige Del holdt mindst 2 Par Klyder til, og jeg fandt 2 Reder med hver 4 Æg. Denne Art synes at være ny paa Stedet; den iagttoges ikke af B. LØPPENTHIN (1937, p. 196), som besøgte Aarø Kalv 27. Juni 1937; han saa heller ikke Stenvender, Vibe og Fjordterne, men til Gengæld ca. 50 Par Splitterner ved en af Hættemaagekolonierne. De øvrige her nævnte Arter blev iagttaget af begge. Desuden kan nævnes, at F. SALOMONSEN besøgte Øen Sommeren 1929 (jf. F. SALOMONSEN 1930, p. 48 & ff.) og foruden en Del af ovennævnte Arter fandt Graaand og Brushane ynglende.

To smaa Holme (navnløse?) nord for Aarø Kalv. Ca. 200 Par Stormmaager; nogle Par Havterner; 1 Par Dværgterner; 2—3 Par Strandskader.

7—8 Toppet Skallesluger og ca. 20 Ryler i Flok ved Kysten; i Farvandet over mod Bastholm laa 2 Skeænder-♂♂, 1 Par Splitterner fløj forbi.

Bastholm. Ca. 250 Par Stormmaager; enkelte Par Hættemaager spredt; 3—4 Par Strandskader; 4 Stenvendere (2 Par?).

3. Iagttagelser paa Sejlturen rundt om Fyn.

Den 4. Maj lidt over Middag sejlede jeg fra Nørreby pr. Bogense i halvklart, næsten stille Vejr. Nord for de store Sandgrunde, der ligger foran Mundingen af den lille Fjord Næraa Strand, sattes Kurs lige mod Fyens Hoved, der passeredes ved 18-Tiden, hvorefter jeg fulgte Hindsholms Storebæltskyst mod Syd. I Telt paa Stavres Hoved ved Nordpynten af Kerteminde Fjord.

Paa Stranden ved Nørreby saas de lokale Dværgterner, Præstekraver og Rødben. Over Fladvandet udenfor Næraa Strand fiskede nogle Havterner. Længere ude fløj Splitterner omkring, ligeledes fiskende, men ellers bemærkedes kun enkelte gamle og unge Sølvmaager og Svartbagmaager, strejfende om eller siddende paa Bundgarnspæle. Midtvejs mellem Agernæs og Fyns Hoved passeredes en Flok dykkende Sortænder samt et Sted en Lomvie, endnu halvt i Vinterdragt. Saalænge Vinden var svag og Havet stille, hørtes et Marsvins Snøft af og til. Omkring Fyns Hoved fløj en Del Stormmaager og temmelig mange Splitterner, muligvis fra en nærliggende Koloni paa det nordlige Hindsholm. Fra Kysten hørtes en Strandskade og af og til Fløjt af Præstekraver. Langs Østsiden af Hindsholm saas jævnligt Toppet Skallesluger, flyvende langs Kysten i Smaaflokke eller Par, ofte lettende inde fra Strandstenene.

5. Maj. Fra Stavres Hoved over Kertemind Fjord. Smaaflokke af Sortænder og Fløjlsænder, de første i Flertal, laa spredt i Bæltet ud for Kertemind Fjord, dykkende efter Føde. Maager saa jeg intet til; de maa have søgt til Land i Forventning om den kommende Storm. Nogle faa Stormmaager fløj langs Kysten.

6. Maj. Fra Middag Storm fra Vest. Sejlede i Nærheden af Kysten og naaede Knudshoved Kl. 11. Telt her, da Blæsten blev for sydlig og for stærk.

7. Maj. 2 Taarnfalke jagede paa Knudshoved om Morgen. Omtrent midt imellem Kajbjerg Skov og Vresen laa en Lom (vist Sortstrubet); den fløj op 200 m foran Baaden. Ellers kun nogle smaa Flokke af Fløjlsænder, men mange Landsvaler, flyvende om tilsyneladende uden bestemt Retning. Eftermiddagen gik med Undersøgelse af Vresen. Mellem Vresen og Langeland laa Flokke af Ederfugle. En Flok Toppet Skallesluger fløj forbi paa Vej mod Langelands Nordspids. Paa Stranden et Par km syd for Hov Fyr hørte jeg fra Teltet Kl. 23 den første Mudderklire.

8. Maj. Afsejling Kl. 8 mod Lolland. Der gik en stærk Strøm, saa Vensholm naaedes først efter 6 Timers Roning. En varm og sommerlig Dag. Marsvinenes Pust hørtes jævnligt, 2 saas. Bæltets vestlige Halvdel var temmelig fugletom, men

i den østlige Del indtil 2 km fra Lolland laa mange mindre Flokke af Sortænder, Fløjlsænder og Havlitter spredt ud over det blanke Hav, undertiden hver for sig, undertiden flere Arter blandet sammen. Havlitterne „sang“ meget livligt og vidtlydende og svømmede legende efter hinanden i lange Rækker. Ogsaa „gyv“-Lydene hørtes hyppigt; dog kom der ingen Lyde fra Flokke af udelukkende Fløjlsænder. Alle Ænderne var ret sky og fløj meget omkring. Mærkeligt nok saas ingen Ederfugle hele Dagen. Et Sted midt i Bæltet atter en Sortstrubet(?) Lom; den var meget sky og lettede allerede paa $\frac{1}{2}$ km Afstand. 2 Musvaager samt adskillige Strand-skader fløj over Bæltet mod Vest, Musvaagerne højt tilvejs.

10. Maj. Fra Korsnakke for at sejle syd om Langeland. I Begyndelsen svag Rygvind, som snart blev lunefuld, af og til stik imod, hvorved jeg kom ind i den ydre Del af Nakskov Fjord og sluttelig gik i Land for Natten paa Vestsiden af „Albuen“, lidt syd for Fyret.

Smaaaflokke Havlitter trak forbi i Munden af Nakskov Fjord. Oftere saas Toppet Skallesluger, mest parvis, dog ogsaa smaa Flokke. Den maa være ret hyppig Ynglefugl paa de omliggende Kyster. Ved Albuen var der adskillige Par, flyvende eller svømmende paa Vandet. Ud for Nordenden af Enehøje stod en enlig Skarv paa en Bundgarnspæl, et andet Sted lidt sydligere 2 Hejrer paa selve Garnene i Vandskorpen. Paa Bundgarnspælene iøvrigt nogle Svartbag.

Paa Albuen, en sandet langstrakt Ø hovedsagelig bevokset med kort Græs, var der især Stormmaager, dog ikke mange efter Terrænets Størrelse, maaske en Følge af den omhyggelige Ægindsamling. Nogle Par Havterne, Dværgterne og Strandskader saas, foruden Lærker og Engpibere.

11. Maj. Afsejling mod Keldsnor Fyr paa Sydenden af Langeland.

Paa samme Maade som i den nordlige Del af Langelandsbæltet var der ogsaa her i den sydlige Del mange Dykænder i dets østlige Halvdel ind mod Lolland, men næsten ingen i den vestlige Side. Aarsagen maa sikkert søges i Bundforholdene, enten det nu er Fødens Fordeling eller selve Dybderne, der gør sig gældende. Bæltets Bund skraaner jævnt op mod

Lolland, men forholdsvis stejlt mod Langelandssiden, hvor de største Dybder findes ret tæt ved Land, saaledes 31 m i 2 km's Afstand fra Kysten ud for Søndebro, og 58 m 3 km ud for Gillebjerg — overhovedet den dybeste Strækning i Bælterne indbefattet det sydlige Kattegat og den vestlige Østersø, antagelig fremkaldt af den stærke Strøm. Bedømt efter Dybdekurverne paa Kortet traf jeg Flokkene af Sortænder, Fløjlsænder og Havlitter paa mellem 5 og 15 m Vand, men ingen over 20—25 m. Her syd paa var det langt overvejende Havlitter, dels Smaaflokke af hovedsageligt yngre Fugle, dels gamle Par, som mest laa for sig selv og ikke fløj saa meget omkring som Flokkene. — I det vestlige Bælt laa en Lom (Art usikker). Ellers kun enkelte Sølv- og Stormmaager over Havet, men stadig af og til Landsvaler flyvende omtrent stik Nord, øjensynligt Træk. En Fiskeørn fløj mod nord over Kysten ud for Nordenbro, fulgt af skrigende Stormmaager. Strandskader, Præstekraver og ikke saa faa Gravænder inde paa Langeland syntes at være lokale Ynglefugle, ligeledes et Par Toppet Skallesluger af og til, medens en Flok Krager over en af Smaaskovene saa ud til at være fremmede Trækfugle.

Uden Landgang paa Langeland sejlede jeg videre til Ærø, hvor jeg slog Telt lidt nord for Vejsnæs Nakke. Den eneste Fugl mellem Langeland og Ærø var en (Rød- eller Sortstrubet?) Lom, som lettede paa lang Afstand.

12. Maj. Lidt desorienteret vaagnede jeg ved den Rødstrubede Loms Parringsang ude fra Havet. Men skønt Lydene lød nær paa, næppe over 1 km ude, kunde jeg ikke opdage Fuglene, da det var tæt Taage. Der var aabenbart 2; de nærmede sig fra Syd og forsvandt mod Nordøst med de samme vibrerende Skrig som i Parringstiden i Nordlandene. Paa den øde, ret stejle Kyst mindede det stærkt om Grønland. Ind imellem skreg de ivrigt „Regnvejskrigene“: ra-ra-ra-ra.

Paa Kysten færdes Stormmaager, Gravænder, Toppet Skallesluger, Præstekraver, Rødben og en Strandskade. Ved Middagstid sejlede jeg til Marstal, et Par Timer senere til Halmø, hvor jeg slog Lejr for Natten.

13. Maj. Jeg blev paa Halmø hele Dagen og fik undersøgt dens Fugleliv temmelig godt.

Næste Dag, den 14. Maj, krydsedes mellem Øerne nordøst for Ærø. De større, dyrkede Øer Strynø Kalv, Strynø og Birkholm besøgtes flygtigt. Følgende ubeboede Holme blev nøjere undersøgt (i den anførte Rækkefølge): Grensholm, Vogterholm, Bondeholm, Bredholm, Boddiken, Græsholm, Lille Egholm og Store Egholm. Alle disse Øer er lave, træløse og udyrkede. Farvandet imellem dem er overvejende grundet.

Knortegæs laa i større og mindre Flokke mange Steder over disse tangbevoksede Grunde, eller de fløj fra Sted til Sted — urolige paa Grund af Beskydningen overalt fra Pynter og Pramme (det var netop Helligdag). Smaa Flokke paa 5-10-20 Stykker laa mellem Bondeholm og Bredholm; en Flok paa ca. 30 kastede sig et Par km nord for Vogterholm, og adskillige Hundrede laa spredt ud over Fladvandet „Flintegrunden“, syd og sydøst for Lille Egholm, hvor jeg ogsaa fra Halmø havde hørt deres stærke, natlige Knurren. Mellem Græsholm og Lille Egholm fløj 4 Pibeænder mod Øst. Telt om Aftenen paa Nordspidsen af Birkholm.

15. Maj. Meget svag Vind, efterhaanden helt stille; klart og varmt Sommervejr. Fra Birkholm roedes til Øerne vest for Taasinge. Kort Besøg paa de større Øer Hjortø og Drejø, mere udtømmende paa Holmene: Odden, Mejlholm, Hjelms hoved, Græsholm (mellem Hjortø og Drejø) samt Flæskholm. Lejr paa Avernakø.

Ogsaa mellem disse Øer og Holme var der mange Knortegæs, skønt de laa temmelig spredt. De fleste Flokke holdt til i Farvandet mellem Drejø og Fyn, hvor de ivrigt samlede flydende Aalegræsblade over nogle Meters Vanddybde. I Retning af en Flok Gæs hørte jeg gentagne Gange Ederfuglehannens dybe a-o-o, men kun Gæs var at se i Kikkerten. Lidt senere lød tydeligt Stor Lappedykkers Parringskrig ude fra det fuldstændigt blanke Vand mod Nord, hvor ingen Fugle kunde øjnes. Maaske kan disse Lyde forplante sig meget langt under gunstige Luftforhold lavt over Havfladen. Luftspejlinger optraadte samtidig, skønt i modsat Retning. Mellem Flæskholm og Avernakø fløj 11 fløjtende Smaaspøver mod Nord ved Solnedgang Kl. 21¹/₄ (Sommertid).

16. Maj. Mod Faaborg forbi Øerne Store Svelmø og Bjørnø Holme. Fra Faaborg sejlede jeg syd om Horneland til Helnæs,

med Landgang undervejs paa Nordenden af Lyø og Sydvestpynten af Horneland, „Sønderhjørne“. Telt ved Helnæs Fyr.

En Musvaage fløj mod Nord fra Lyø ind over Fyn, og endnu en saas over det vestlige Horneland. Nordspidsen af Lyø er en langstrakt, sparsomt bevokset Sandtange; her var kun nogle faa Stormmaager og Præstekraver. Men paa Sønderhjørne var der godt med Gravænder og Toppet Skallesluger, flyvende parvis omkring. Havterne, Dværgterne og Stormmaager fløj forbi eller sad paa Stenene, og paa Stranden saas Præstekraver, Gulspurv, Digesmutte og Hvid Vipstjert, over Skrænterne syngende Lærker. En Hejre hørtes paa Helnæs om Aftenen.

17. Maj. Paa Grund af Modvind blev jeg liggende Dagen over ved Helnæs Fyr.

18. Maj. Fra Helnæs mod Aarø. Undervejs besøgte Aarø Kalv, Bastholm og to mellemliggende Smaaholme.

Omtrent ud for Sønderby Klint syd for Assens hørtes den Rødstrubede Loms Parringskrig ude fra Bæltet, uden at jeg kunde opdage Fuglen. Da jeg sejlede syd for Brandsø, kom en Flok Knortegæs paa ca. 300 forbi, øjensynlig paa Langfart, for de fløj i meget lange, sammenhængende Buer og Snore, der dukkede op i Sydvest inde over Sønderjylland og forsvandt ud over Bæltet mod Nordøst.

Om Natten stærk Regn og sydvestlig Storm, som fortsatte fra Vest med Byger hele Dagen den 19. Maj. Jeg forblev i Læ af Skoven og Skrænterne ved Gravenshoved indtil den 20. Maj Kl. 10. Stormen var da løjet af til frisk Kuling, som hurtigt bragte mig til Stenderup-Næsset. Adskillige Flokke Fløjlsænder laa i Bæltet nord om Brandsø.

Da en stiv Modvind stod ud af Kolding Fjord, kneb det lidt med at naa Fænø Kalv, som ornithologisk set ikke var Anstrengelsen værd. Udover nogle Havterne og et Par Splitterne saas kun Stormmaager, nogle Hundrede Par, hvis Reder laa overalt, men kemisk rene for Æg, idet enhver lysthavende kan gaa i Land og samle. Ret store Flokke Sortænder laa paa Baaring Vig paa det stille Vand, ivrigt dykkende og fløjtende gyv-gyv. Marsvinenes Pust lød rundt om. En Smaaspove fløj mod Nord. Ved 20-Tiden hørtes nordfra Parringskrigene fra mindst 2 Par Rødstrubede Lommer,

men det gentog sig, at jeg ikke kunde faa Øje paa Fuglene. Over stille Hav kan disse Lyde høres i adskillige km.s Afstand.

Næste Formiddag, den 21. Maj, sejledes det sidste Stykke til Bogense og Nørreby uden særlige Iagttagelser.

Litteratur.

- FRIIS, A. 1928: De Danskes Øer, I—III. — København 1926—1928.
 LØPPENTHIN, B. 1937: Jordsand og Aarø Kalv, Beretning om Besøg i Juni 1937. — Dansk Ornith. For. Tidsskr. **31**, 1937.
 OLSEN, R. JUL. 1912: Danmarks ynglende Strandfugle. Faunistiske Undersøgelser. Beretning om en Rejse i Farvandene Syd for Fyn i 1907. — Dansk Ornith. For. Tidsskr. **6**, 1912.
 SALOMONSEN, F. 1930: Bidrag til Kundskaben om Sønderjyllands Fugle. — Dansk Ornith. For. Tidsskr. **24**, 1930.

Fugletællinger 1936—1942 paa Hirsholmene og Christiansø.

Af FINN SALOMONSEN.

With a Summary in English.

(Meddelelse fra Naturfredningsraadets Reservatudvalg Nr. 19).

Siden Reservatlovens Vedtagelse (7. April 1936) er der paa de videnskabelige Reservater foretaget aarlige Optællinger af Ynglefuglene, i Begyndelsen, da Principerne for Arbejdet ikke helt var klarlagte, mere tilfældigt og spredt, i de senere Aar ganske nøjagtigt og efter en bestemt Plan. Optællingerne paa Hirsholmene og Christiansø er foretaget af mig, som allerede et Par Gange har meddelt derom her i Tidsskriftet. De forløbne Aars Undersøgelser har vist, at det er muligt at trække visse Linjer op for Udviklingen i Fuglebestandene paa de fredede Reservater, og det er Formaalet med denne Meddelelse at skildre disse Udviklingslinjer.

Hirsholmene.

Det samlede Resultat af Optællingerne 1936—42 ses paa Tabel I. I 1938 foretoges ingen Optælling. Til Tabellen skal knyttes nogle Kommentarer. Optællingen 1936 var meget sum-